

SZÉKELYSÉG

A SZÉKELYFÖLDET ÉS NÉPÉT ISMERTETŐ HAVI FOLYÓIRAT

Szerkeszti:

BÁNYAI JÁNOS

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Odorheiu—Székelyudvarhely.

Marosszéki viselet.

Ház F. Rezső rajza.

Olvasóinkhoz.

A beigért támogatóink közismert anyagi válságát kis lapunk is megérzi, ami a leegyszerűsített külső alakján is látszik. Mindazonáltal a jövőbe vetett bizó hittel csináljuk tovább, a mindinkább szaporodó dolgos gárdával a megkezdett munkát. Viszont kérjük jóakaróinkat, hogy előfizetéseik beküldésével könnyítsék meg terheinket s főként hívjuk fel hasonló gondolkozású barátaikat a csatlakozásra. Csak ilyen módon nőhet ki az elgurított hólabda munkavégző erő forrásává!

Kassay Lajos.

Gyergyószentmiklós város szülötte. Itt látta meg 1858 auguszt. 27-én az éltető nap sugarát, amely egész lelkét úgy átmelegítette, hogy ebből egy egész nemzedéknek tudott kölcsönözni. Középkis-kolai tanulmányait a csiksomlyói és gyulafehérvári főgimnáziumban végezte, ahol a teológia tanulmányait is befejezte. 1883-ban pappá szentelik, de hivatása még magasabb célok elérésére sarkalja. Beiratkozik a kolozsvári tudomány-egyetem nyelvészeti-bölcsészeti és nevelés tudományi fakultására s 1889-ben tanári oklevelet nyer. Mint fiatal pap-tanár, a székelyudvarhelyi róm. kath. főgimnáziumban kezdette működését, ahol 1886—1892-ig volt. 1892—1898-ig a csiksomlyói főgimnáziumnál működik s mint valami újkori Cincinnatus, ott hagyja a katedrát s 1898—1894-ig a csiksomlyói szentpéteri egyház plébánosa lesz s megmutatta, hogy a szószék ép olyan fontos hely, mint a katedra. Gróf Mailath G. Károly erdélyi püspök fölsísmervén kiváló pedagógiai tehetségét, elszólítja a szószéktől s 1904-ben visszakérül ismét a csiksomlyói főgimnáziumhoz, ahol mint tanár, 1911-ig működik s Páll Gábor akkori főgimnáziumi igazgató nyugalomba vonulásával utódja lesz, de már a Csiksomlyóról Csikszeredába áthelyezett főgimnáziumnál, ahol 1926-ig, nyugalomba vonulásáig, működik. A szülőváros ismét visszahívta az ősz egyházférfit s a mindig aranyos kedélyű tanítómestert, hogy itt 'töltse csendes visszavonultságban a nyugalomnak jól megérdemelt éveit.

Mi is, itt a városon sokan, mint volt tanítványai, — bizony már ősz hajszálakkal takart fejjel. — vesszük körül s boldogok vagyunk, hogy nagy mesterünket köszönhetjük.

Az egyház és iskola terén szerzett érdemei elismeréséül 1908-ban a szentszéki tanácsosi s 1926-ban a kanonoki címet kapta.

Széles társadalmi tevékenységet fejtett ki a csiksomlyói Nőegyletben, a csikszeredai Kaszinóban és Dalegyletben s ez utóbbinak örökös tiszteletbeli tagja is lett.

Irodalmi munkássága tanulmányaiban, alkalmi beszédeiben, költeményeiben és hirlapi cikkeiben látszik. Úgy az udvarhelyi, mint a csikvármegyei hirlapok, folyóiratok mutatják azt a széles munkásságot, amelyeket ezekben kifejtett s bizonyára kevesen tudják, hogy a „Székely himnusz” 1900-ban az Ő lelkében fogamzik meg, amelynek senkit sem bántó, békés fohásza olyan angyali szerető lélekre mutat, amilyen a Kassai Lajosé.

Csáki Mihály.

Egy példaadó, feltűnést, piaciságot nem kereső munkás élet ismertetését már csak azért is közöljük, mert az 1928-iki nyugalomba vonulása a legnagyobb csendben történt. Jól tudjuk, hogy a régi időkben egy olyan pozíció elfoglalása, mint a csikszeredai főgimnázium igazgatósága is, minden másra való tekintet nélkül, csak már addig is kifejtett működés eredménye lehetett!! Ép azért az elfeledésnek indult munkásnak hódoljunk legalább mi, szerény testvéri szeretettel.

A Gyilkostó jövője.

A Gyilkostó keletkezését és leírását a mult számunkban ismertette összefoglalóan Csáki Mihály. Kitűnik az elmondottaiból, hogy kerek 100 esztendő kellett hozzá, hogy rájőjjünk és felismertessük másokkal is s hogy e hely egy kicsit szép, egy kicsit — legszebb az egész országban, mert két olyan természeti szépség ölelkezik itt, mely külön is egy-egy csoda: a Gyilkostó és a Békásszoros. Lassan csoszogó gondolkodásunknak és élehetlenségünknek egy évszázadra volt szüksége, hogy meglássuk azt a gyöngyöt, mely három emberöltön keresztül majd kiverte a szemünket.

Az utóbbi pár év azonban mintha pótolni akarná az elmult hosszú idő mulasztását. Egymásután épülnek a villák a Gyilkostó mellett, környéke nyáron csak úgy hemzseg az idegen látogatótól sőt az idén rendezett nagyszabású korcsolyaverseny annak az előjele, hogy télen is lesz látogatója. E talán ilyen mértékben nem is remélt nekilendülés a terület tulajdonosaiban mindenestre kellemes érzéseket kelthet s a Gyilkostónak mindenki joggal jósolhat fényes jövőt.

Bizonyos, hogy az idegenforgalom növelése érdekében az illetékesek mindent meg is tesznek. Meg is kell. De gondoltak-e arra, hogy mi lesz itt 100 év múlva? Ha így megy: palotasorok s minden, ami ehez hozzátartozik. Igen, de esetleg már Gyilkostó nélkül.

Ha valaki a Gyilkostó környékét jól szemügyre veszi, még a nem szakember is rögtön felismeri a tónak régi partvonalát s bizony szomorú szívvel állapítja meg, hogy a mostani Gyilkostó a réginek csak felényire összezsugorodott maradványa. A tóba futó patakokkal jövő törmelék a tó felső részét már egészen feltöltötte. A régi tó e helyén már egy sík rét van, vizenyős, posványos részekkel tarkázva. Nagyobb záporok és oladások vize sok törmeléket sodor le különösen a letarolt oldalakról, tehát így közvetve az erdőirtás egyik legnagyobb ellensége a tónak. E sok törmelék végeredményben természetesen mind a tóba temetkezik.

Nem ismerem közelebről a tó természeti viszonyait, de ha növényzet is él vizében, vagy ha ez betelepszik, ez is hathatósan előmozdítja a feltöltődést.

De más alattomos erő is dolgozik itt. A tóból kifolyó víz a természetes gátat állandóan mossa, fűrészeli, mind mélyebbre vágja medrét benne. Ez pedig végre is a tó természetes lecsapolódására vezet.

Mindkét tényező: a feltöltődés és lecsapolódás külön-külön is

végez a lóval,* egyesült munkájuk pedig hathatósan siettetí a szomorú véget. Ez az egyesült munka is ugyan elég lassú ahhoz, hogy egyik évről a másikra feltűnő változást okozzon, de végeredménye szükségképen mégis az, hogy a ma messze földön híres Gyilkostóból másik száz év múltán esetleg már csak egy jelentéktelen kis pocsolya marad meg, nem villámcsikázású pisztrángokkal, hanem kuruttyoló békahaddal.

Nekünk, akik száz évig rágódunk nyilvánvaló dolgokon, nehéz megszokni a száz évre előre való gondolkodást, a száz évre előre való intézkedés és tett természetesen még nehezebb. Annyira nehéz, hogy sok esetben egyenesen komikusnak tűnik fel.

Lehet, hogy lesznek, akik a fenti intelmeken is csak mosolyogni fognak. Pedig a dolog legalább is annyira komoly, hogy érdemes fölötte gondolkozni. Nem magunknak élünk, hanem a jövőnek és az utódok joggal megkövetelhetik, hogy az elődök gondatlansága folytán az ősi vagyonnak ne csak romjaihoz jussanak, ha ez az ősi vagyon „csak” egy természeti kincs is.

Kolozsvár.

Dr. Balogh Ernő.

* Veszedelmes harmadik tényezőnek vegyük hozzá az „embert”, aki a magán tulajdon szemüvegén nézi a dolgot s igyekszik mind nagyobb kaszálóra alkalmas helyet elhódítani a vitzükörből!

Szerk.

Intézményeink.

A Székely Nemzeti Múzeum fejlődése. A dr. Török Andor elnöklete alatt megtartott közgyűlés az egyetlen közös intézményünk lankadatlan munkájáról számol be. Kegyeletesen emlékeztek meg dr. Barabás Sándor elhunytáról, aki 18 esztendeig volt munkás tagja a Múzeumnak s annak anyagát becses rovargyűjteménnyel gyarapította. Ép oly buzgó támogatója volt a Múzeumnak Péter Mózes is. Az elhunytak helyeit Bogáts Dénes és dr. Kónsza Samu kerültek be a választmányba. A múzeum telke a szomszédos telek megvásárlásával gyarapodott, ahová 3 tipikus székely ház felépítését tervezik.

A kézdivásárhelyi Múzeum ünnepélyes megnyitása szept. 15-én történt. A Kaszinó 80 éves fennállásának ünnepét igazán nem tehelte volna jobban emlékezetessé, mint a Múzeum megszervezésének az elhatározásával, ami a hitellenkedők előtt is elismerésre méltóan sikerült, Dr. I. Dienes Ödön elnök buzgó munkálkodására. Mint kultur-történeti eseményt és a jövő idegenforgalmunk egyik fontos tényezőjét üdvözljük az alapításban s legyen ez példa a többi centrumaink számára is! A Múzeum nyitva van: csüt. 11—1, vas. d. u. 3—5.

Benedek Elek Napközi Otthon megalapítása volt a legsikerültebb emléke a székely mesemondónak. A kolozsvári már meglevőt újabban a nagyváradi megszervezése követi.

Nyaralás. — Sport.

Fürdőügyünk, idegenforgalmunk

cimen a *Székelység* május-juniusi számában megjelent igen megszivlelendő fejtegetésekhez fűzöm kéretlen, de talán nem haszontalan tanácsaimat. A legutóbbi években szerettem volna hazamenni nyaralni. Nem „fürdőzni”, hanem valami jó, egészséges, nem pompát és nagyvilági életet, hanem pihenésre alkalmas, polgári kényelmet biztosító helyet kerestem. Végre is Ausztriába kerültem, holott — hangsúlyozom — szeretni, haza szerettem volna menni. Megmondom őszintén, hogy miért? Okulásnak szántam, tehát őszintének kell lennem.

Kétségtelenül szerepet játszottak benne a most két éve pár napos otthonléteimkor a vasuton és a jelentkezésekkel kapcsolatosan szerzett tapasztalataim. Az itt váltott fűzetjegyemben levő CFR jegyen rajta volt, hogy „valabil pentru toate trenurile”; ezt szóval is megerősítette a menetjegyiroda. Mégis, mikor a határon átléptünk, a csatlakozó vonaton 50 leit fizettettek rá a jegyemre, ha nem akartam a II. oszt.-ból átmenni a III.-ba, mert Rapid vonat volt. Nem nagy pénz, megfizettem és számításba vettem a visszautazásnál. Mégis csalódtam. Mert, amikor visszafelé jöve felszálltam a vonatra, már 450 leit követeltek azzal az indokolással, hogy az állomáson kellett volna megváltanom a póljegyet. Tudok románul s eszmecserézni kezdtem; a kalauz rendeletre hivatkozott s végül is fizettem. Mert neki is feltétlenül igaza volt. mikor a szigorú büntetéssel fenyegető rendeletre gondolt. Szerencsére akkor éppen egyedül voltam. De nyaralni hatodmagammal megyek s akkor ez a multság pontosan 3000 leit jelentett volna, ami amolyan *váratlan* kiadásnak épen nem megvetendő, a magamfajta embernél...

Látogatóba egy tanyára érkeztem. Minthogy sem vendéglátómnak, sem magamnak kellemetlenséget okozni nem akartam, *azonnal* indultam a három km.-nyire fekvő községben lakó jegyzőhöz. Ott kiokositottak, hogy a primpretornál is kell jelentkeznem, aki viszont ellenkező irányban három km.-nyire székel. Mindkét helyen szivesen, udvariasan bántak velem, az kétségtelen. De miért kellett nekem 12 km. utat tennem? Ausztriában egy lépést sem kell ilyesmiért tenni; az ember odaadja az útlevelet a háztulajdonosnak és vissza-kapja; pont.

Azonban mégsem ezek voltak a legfőbb indítékai annak, hogy

Ausztria mellett döntöttem. Hanem az, hogy hirdetémények és prospektusok hiányában nem kaptam meg azt, amit kerestem és amit keres ezer meg ezer hozzám hasonló ember. Magaslati (800—1000 m. teng. sz. f.) erdős helyen olyan családi pensiót, melyben 5—10 család lakik csupán s 2—3 ágyas, erkélyes szobában fejenként 120—150 leinek megfelelő összegért teljes ellátást lehet kapni. Villanyvilágítás, forrásvíz, uszoda, rendezett kiránduló utak legalább 1 km. körletben, pihenőkkel elmaradhatatlanok, épen úgy, mint a közeli posta, orvos és gyógyszertár. Megjegyzendő, hogy Ausztriában mindezeket megkapja az ember száz meg száz helyen, anélkül, hogy az említett pensió díjon kívül bármiféle más takszát kellene fizetnie. Útakat, parkokat, uszodát és tennispályát a községek tartanak fenn; az utóbbi kettőért persze mérsékelt díjat kell fizetnie annak, aki igénybeveszi; a sétautak, parkok fenntartására pedig a vendéglősök, pensiósök fizetnek hozzájárulást, ami a költségek amortizációját bőven fedezi.

Megjegyzendő, hogy mindezeknek az előállítására nem boszorkányság és nem valami kimondhatatlan költség, különösen székely községeinkben, ahol a kaláka munkával ma is sok szép közérdekű munkát csinálnak! Aztán meg nem is kell mindent egyszerre csinálni, hanem el lehet osztani 3—4 évre; nem is muszáj nagyszabásúnak lennie, csak elemi kényelmet nyújtnak, megfizethető árárt. A fődolog, *hogy a befektetést ne akarjuk egy esztendő alatt behozni!* Azt úgy kell tekinteni, mint a kamatozó tőkét, mely kezdetben esetleg semmit sem hoz, idővel azonban *egész község megélhetési forrása lehet.*

Végül szükséges, hogy mindezeket tudja a világ. Csinálni kell egy *Székelyföldi Idegentorgalmi Egyesületet*, mely nemcsak a nagy fürdőkkel (Borszék, Tusnád, Előpatak, Zajzon, Szováta) törődik, hanem mindenikkel, *az üdülőhelyekkel is.* Ez adjon ki egy közös füzetet, melyben benne legyen: a tengersz. f. magasságra, a közlekedésre, lakásra és kosztra, a helyi élelmiszerárakra, orvosra, patikára, postára vonatkozó minden adat s az, hogy fürdésre, kirándulásra milyen lehetőség van. A betűrendben közlendő községek mindenike elintézhető 15—20 sorral. Ezenkívül minden községben legyen egy külön kis egyesület, mely gondoskodik egy helyi prospektusról. Abban már részletesebben kell beszélni az ottani viszonyokról. A község térképét lehetne közölni, megjelölve rajta házszámmal, hogy melyik házban milyen lakás kapható. Mikor a közös füzet alapján valaki kiválasztotta magának a megfelelőnek látszó helyet, akkor szokott ilyen pontosabb tájékoztatót kérni. A helyi Idegentorgalmi Hivatal vezetője lehetne a községi előjáróság valamelyik tagja, vagy tanító, kereskedő, korcsmáros,

Ha egy 5—600 lakósu székely községben csak 15—20 család volna egy nyáron, már az is jelentős jövedelmet jelent laktér, tej, vaj, tojás, csirke, ruca, stb. stb. fogyasztásban. cipőtálpalásban, fuvardijban, helyi emlékvásárlásban, nem számítva az erkölcsi eredményeket, mint egymás megismerése, megbecsülése.

Szeged.

Buday Árpád.
egyet. tanár.

Hálásan vennők, ha a jövő szezonra előkészülő munkánkban egy közös és egy helyi prospektus tervezet megírásával támogatna a megfontolandókat mondó cikk kedves írója!

Gyergyó Gyilkostói propagandája.

Az idegenforgalmunk emelése érdekében el kell ismernünk, hogy az igazi modern nyugateurópai utat eddig itt nálunk a gyergyószentmiklósiak mutatták meg. A jul. 30—31-én rendezett turista ünnepélyük valóságos nemzetközi társaságot gyűjtött össze s felejthetetlen emlék lesz az, a résztvevők számára.

A 30-án rendezett székely est típusa volt annak, hogy mit kell nyujtanunk a hozzánk jövőknek, akik rövid idő keretén belül akarnak minket megismerni. Az est programszámai úgy voltak összeválogatva, hogy a nemzetközi viszonylatban már jól ismert székely is hamisítatlan módon jutott kifejezésre.

Csáki tanár prologusa a Gyilkostó himnuszát zengte. Székely népdalaink Sz. Horváth Lajos gyűjteményéből, B. Solyom Edith előadásában úgy a székelyek, mint a vendégek előtt is az eddigi sikereket felülmuló módon érvényesültek. Az ügyes ötlettel cigányzenekarral kísért s szintén Horváth-gyűjtötte „Csüdüngölő“-t zongorán Mihály Mariska játszotta, többszörös ujrázással. Sok megszivlelni valót mondott el Kós Károly építőművész a Gyilkostói nyaralótelep fejlesztéséről. Az okos előrelátással megcsinált tervet hangsúlyozta, amit bizony a most megindult székelyföldi fürdő-nyaraló építkezéseknél figyelembe kellene venni, nehogy a nagyobb fürdőink kinlódásaiba essenek majd a fejlődés folyamán.

Horváth István kilyénfalvi fiatal poéta „Gyilkostói szonáta“ c. versét szavalta el a siker minden jelével. A szentmiklósi, kilyénfalvi és ujfalvi tánc-csoportok elismert számai közül különösen ki kell emelnünk a kilyénfalviak patinás típusu táncát. Bányai János színes vetített képekkel a Gyilkostó környékének földtani viszonyait ismertette mindenki által könnyen érthető népszerű módon. Méltó befejezése volt a nagy áldozatkészséggel megteremtett Gyilkostói film bemutatása. Hangsúlyozhatjuk minden más véleménnyel szemben is,

hogy hálásak lehetnénk, ha Székelyföldünk minden más vidékéről is hasonló pompás felvételek hívhatnák fel a nagyközönség figyelmét a mi természeti ritkaságainkra.

A legpompásabb hangulatban szétoszló közönség másnap reggel a tónál találkozott, hol bemutatták a szép fejlődésnek indult telep s kiválasztott vezetők kalauzolása mellett kereshették fel az érdeklődők a legpompásabb kiránduló helyeket (Békás-szoros, Gyilkos-, Cohárd csúcsokat). Délután az ezrekre összegyűlt közönség az igazi népi mulatságon vett részt.

A zavartalan nagy felvonulás alaposan próbára tette az ügyes rendezőséget, akiknek az élén dr. Csiky János, Csáki Mihály tanár nem hiába fáradtak. Mintaszerű szépet csináltak, amit a Székelyföld többi részén is utánózni kellene.

Turista-menház az Egyesikőnél. A szívós kitartással és eredménnyel dolgozó csikszeredai Turista Egyesület az alkotó turista szellem és a székely kaláka szimbolumát állította oda példaképpül, amidőn a balánbánya melletti székely Svájc egy remek szép pontján, a külön álló s már messziről látszó Egyesikő nyergén, 1420 m. magasságban megépítette a turista-házat. Az aug. 14-én több ezerre menő közönség jelenlétében tartott felavatáson lelkesen ünnepelték a gondolat felvetőjét, Vámszer Géza tanárt, fiatal munkatársaival, valamint csikszentdomokos közbirtokosságát a felajánlott faanyagért, ugyszintén a Krausz testvéreket, elismerésre méltó áldozatkészségükért. Nagy meglepetést kelt a csikszenttamásiak pompás zenekara, amely igazán mintaszerű szép munkát produkált s emelte az ünnepi hangulatot.

Külföldi turisták Csikban. Miss Stephenson és M. Maclean, Mr. M. Wormann, Ph. Meldrum Cambridgeből, Miss O. Buckley és M. Wallace Londonból, dr. Szentgyörgyi Albert, dr. Baló József, dr. Kramár Jenő, egyetemi tanárok és dr. Göczy Béla, dr. Forfota Erich tanársegédek (Szeged) kíséretében több hélig járták Csik csodás vidékeit.

Székelyudvarhely fürdővárosi jellegét visszakapta s ezért az odorheui állomásra váltott vasúti egészségjegyek a polgármesternél való igazolás és az elindulásnál a vasúti pénztárnál való lebélyegzés után visszautazásra is érvényesek.

A tordai EKE. Turista Osztálya újabb, agilisabb tisztviselőket választott: báró Jósika Gábor elnök, dr. Küttel Lajos alelnök, Sitzler W. titkár, dr. Adorján E. pénzt., Vargha J., Frenkel J. ellenőrök.

A Magyarországról jövő fürdővendégek a tartózkodási illeték fizetése alól fel vannak mentve.

A Benke-kupa a székelyföldi tennisezők közt hosszas küzdelem után a gyergyószentmiklósiaknak jutott.

Aranyosszék festői mészszírt vidékeit, a tordai-turi hasadékok s a torockói sziklákat rengeteg turista keresi fel. Ujabban a Tordától 10 km.-re levő Istenhegy pompás kilátó helyre terelődött a figyelem, amely Jókai Dekameronjában az „Istenhegyi székely leány” c. alatt is szerephez jut.

A gelenczei (Háromszék) Nemere sport telepe a nyári áradások alkalmával elpusztult, amelyet a tagok nagy fáradtsággal a bozós talajból elővarázsoltak. A kézdívásárhelyiekhez hasonlóan, a testvéregyesületeknek kell elsősorban a szépen nekilendült egyesület támogatására sielniök.

Homoródszentpálon aug. 21-én a homoródmmenti ifjuság a Gyarmathy testvérek, Bakcsy János, Szentgyörgyi András, Vári Domokos s az udvarhelyi ref. ifjak dr. Lévay Lajos vezetése alatt jól sikerült bemutató s így propaganda sport-ünnepélyt rendeztek több ezerre menő lelkesedni tudó székely atyánkfia jelenlétében. Ezen az új területen a bemutató jól sikerült, csak folytatni is kell a megkezdett munkát.

Művészi fényképek a Székelyföldről. Egy vidék idegenforgalmának legjobb előmozdítói a szép fényképes levelezőlapok, amelyek, mint a nagy árjegyzéki ábrák, kínálva kínálják magukat. Edigi tudomásunk szerint ilyen fénykép-sorozatok úgy természeti szépségeinkről, mint néprajzunkról a rendes forgalmi áron vásárolhatók Székelyudvarhelyen Kovács István, Gyergyószentmiklóson Vákár, Brassóban Puskás Gerő fényképészeknél. Nemzetközi viszonylatban is versenyképes nagyításokat hozott forgalomba a Székelyföld szebb-nél-szebb tájairól dr. Balogh Ernő marianumi tanár Kolozsváron. Azt hisszük, hogy az e tárgyban érdeklődőket újabb címekkel tudjuk kielégíteni.

Felekezeteink egyesületei örvendetes módon szinte vándorgyűlésszerűen rendezik összejöveteleiket s ezzel úgy földünk, mint népünk megismerésére megbecsülhetetlen alkalmakat adnak.

Ilyen alkalmak voltak:

Az *Udvarhelyköri Dávid Ferenc Egylet közgyűlése*, mely aug. 14-én Karácsonyfalván gyűjtötte össze az unitáriusokat.

A *református ifjak* nyári konferenciája aug. 15—19-ike közt folyt le Olaszteleken, szép siker mellett.

A *kézdívásárhelyi róm. kath. Otthon* agilis vezetősége hosszabb székelyföldi turákra viszi tagjait. Mint új témát veszik progrmba az ojtói őserdők felkeresését.

A *brassói r. kath. főgimnázium* cserkész csapata a Bálványosvár alatti fürdőtelep mellett csinált több heti táborozást.

A *csiki kath. Fiatalok* szept. 1—4. közt tartottak konferenciát Csikszeredában.

A *sóvidéki Ifjuság* Fekete János ref. lelkész vezetése alatt aug. 28-án rendezett székelynapot Korond-fürdőn.

Székely néprajz.

Mária napi szokás Csiktaplocán.

Ezen ájtatosságok ideje szept. 7-ikétől 8-ikán estig, Mária napján. Színhelye a falu északkeleti kijárójánál, a régi temető kertjében álló kis kápolna előtti pázsitos temetőrész, hol égő gyertyák világánál, egy rózsafüzér és Mária-litánia elimádkozása után Mária-énekek éneklésével szoktak ájtatoskodni a falu „Felső utcá”-jában lakó idősebb asszonyok,

Ilyenkor a kis kápolna friss virágdíszeket kap, valamint az oltárocskája fölött függő „*Lourdesi Mária-kép*” köré is zöld galyakat tűzdelnek és virágfüzéreket aggatnak. Az oltáron és falakon is gyertyák égnek . . .

Ezek az ájtatosságokon csak asszonyok, ritka esetben leányok is (többnyire kíváncsiságból!) vesznek részt. Férfiak nem.

Az ájtatosságokat azért végzik a kápolna előtt, mert az oly kicsiny, hogy abban nem férnének el, mivel három embernél többet nem fogad be.

Ezen ájtatosságok idejének elérkeztére az egyik özvegyasszony szokta figyelmeztetni — házról-házra járva — azokat, kik azon meg szoktak jelenni s ugyanakkor ő gondoskodik a gyertyák vásárlásához szükséges pénz gyűjtéséről s a gyertyák beszerzéséről is.

Érdekes körülmény, hogy a falu fentemlített utcájának lakóin kívül, ezen ájtatosságokról *mások nem is igen szereznek tudomást*, annál kevésbbé vesznek részt azokon.

Eredetéről semmit sem lehet megállapítani. Az idősebb (75—80 éves) asszonyok annyit még tudnak, — azt is hallomásból, — hogy hasonló ájtatosságok voltak annak idején a mai papilak helyén állott „*Szent Lőrinc Kápolná*”-nál is, mely a jelenlegi, a 19. század első felében épült, templom előtt az isteni tiszteletek tartási helye volt, az akkori táplocái filián, mely a szentpéteri plébániához tartozott.

Valószínűnek gondoljuk, hogy e „*Mária ájtatosság*”-nak valami „fogadás” (fogadalom) az alapja, amelyet vagy valami nagyobb tűz eset, vagy tatárpusztítás idején tehettek az ősök.

Csiktaplocza.

Gaál Sándor.

A brassói Ujságíró Szervezet székelyföldi néprajzi kiállítása aug. 28-án nyílt meg a róm. kath. főgimnázium tornatermében. A szép anyag összegyűjtése Szabó Annuska és Horváth Ella nagyenyedi leányoknak köszönhető.

A székely ruha.

A háziiparunk fellendítése s a kiveszőben levő ősi szép ruha-viselet érdekében megindult nemes mozgalom legtöbb helyen csak a jóindulatu akarásig jutott el, mert amikor kivitelre került a dotog, akkor tűnt ki, hogy nincs hozzáférhető helyen olyan minta vagy rajz, ami után azokat megcsináltatni lehetne. Emiatt aztán igen sok helyen nem sikerültek a próbálgatódzások oly szépen, mint ahogy kellett volna. A megmozdulásnak ebben a megvalósítás előtt álló stádiumában tűnt ki, hogy mennyire szükség volna utat mutató „székely divatlapokra”, (hogy már ezt a nem épen találó kifejezést használjuk, hisz talán senki sem gondol a résztvevők közt arra, hogy e fontos kérdés „divattá” zsugorodjék össze).

E hiányon segített a mi néprajzunkat jól ismerő s azt művészi festményein bemutató *Haász F. Rezső* tanár, az udvarhelyi néprajzi muzeumnak is a megteremtője, hogy a több oldalról jött szükségletnek megfelelően, bemutassa azokat a nyilvánosságnak is, szép színes vetített képek kíséretében.

A további lépés, azoknak minél hamarább kézhez juttatása céljából az Ifju Erdély vállalta azoknak levelezőlap alakjában való kinyomtatását, amelyeket az udvarhelymegyei Ref. Nőszövetség hozott forgalomba. (Megrendelhető a Ref. Nőszövetségnél Cristur-Székelykeresztur, jud. Odorheiu, kézfestéssel színezve darabonként 12 leu. A sorozat, 11 drb. ára 100'—, színezetlen drb.-ként 5'—, sorozat 50 leu).

Örömmel kell hangsúlyoznunk azt a tényt, hogy amit semmi szervünk nem tudott hosszú időn át megcsinálni, azt egy ifjusági lap öntudatos erőkoncentrációval el tudta érni, oly módon, hogy a képeket egyuttal lapszámaiban, megfelelő magyarázat kíséretében le is közölte.

Sajnosan kellett ezzel szemben megállapítanunk, hogy idehaza a Székelyföldön, semmi olyan reprezentáns szervünk nem volt, amely ezt és más hasonló közérdekű kérdésünket megoldhatta volna. A mi szerény, még csirájában élő lapunk csinálhatta volna még meg talán, amelynek céljához stilszerű az ilyen munka vállalása, de sajnos, a többször hangoztatott anyagi viszonyok miatt még a többi képmet-lékleteinket is a jóakaratu támogatóink kölcsönözéseinek köszönhetjük. Különben az a fontos, hogy a képek megjelenhettek s azok nemcsak a gyakorlati kivitelre igen alkalmasok (azokból szinte divatlap-szerűen lehet kiválogatni a szebbnél-szebb megoldási formát), hanem tudományos szempontból is értékesek, mert végre egyesítve látjuk a veszendőbe indult típusokat, amelyek mint a csokorba szedett szép

virágok, alkalmasok képes albumaink gazdagítására, de bekeretezve, szobáink diszei is lehetnek.

A teljes kész sorozat a lövétei, muzsnai, agyagfalvi, szolokmai, iklódi, parajdi, marosszéki, udvarhelyi, gyergyói, homoródalmási, felsőrákosi női ruha típusokat tartalmazza (l. címképünket).

Itt kell megemlítenünk, önálló tervezéseként, ez ősi motívumok felhasználásával megalkotta e kiváló művésznő a polgári asszonyi és leány-ruha mintáját és mint művészi álmát vetette papírra a díszes ünnepi ruha tervét, amellyel kimutatta, hogy igenis az egyszerű falusi ruhamotívum elemei alkalmasok, az akárhol helyét megálló díszruhák kiképzésére is.

A szép stílusos tervezések sorál lanitónői és a papnék már kivételre is került ruha mintái egészítik ki. Ezekben a vetített képes előadások alkalmával gyönyörködött a közönség.

A forgalomba hozott népviseleti képek igen jó alkalmat adnak azoknak a házi szőttes anyagból való elkészítésére, amelyhez az egy szegő bársonyon kívül minden olcsó szőttes anyag. Székelyudvarhelyen a teljes ruha kb. 500 Leibe került s ha gondoskodni tudnánk valami jó ötlettel a fekete szegőbársony helyettesítéséről, úgy még olcsóbbá is kerülhetne. (Nem szabad megengedni azt, hogy selyem anyag felhasználásával felül emelkedjék 1000 lejen az ára, mint ahogy megtörtént. Jó régi tempó szerint ugyanis abba merült ki a női vételkedés, hogy kinek került többbe. Abban kellene vitézkedjenek asszonyaink, hogy ki tudja minél olcsóbban előállítani, mert a felhasználandó szőttes anyag olcsó. Tömeges csináltatással sok szép pénz juthatna el dolgos falusi asszonyaink kezébe).

Mint érdekes tény említjük meg, hogy már több helyen kereskedőink ügyesen vették kezükbe a ruha anyag közvetítését s ezzel nemcsak maguknak csináltak forgalmat, hanem a közönségnek is jó szolgálatot tettek. Így nem kellett az érdeklődőknek falusi összeköttetések, beszerzési források után látni, hanem mindjárt azt vették meg a boltban, amit láttak s ilyen módon az amugyis komplikált s időtrabló anyagbeszerzést, az ügynek is az előnyére, megkönnyítették.

(A ruhák elkészítésének részletes leírása megjelent az Ifju Erdély (Cluj, Calea Victoriei 38.) f. évi 8—11. számaiban.)

Székely háziipari kiállítás. Bethlen Mária grófnő az idén is folytatja a népi termékeinknek a kiállítását. A gondosan összeválogatott anyag először Tordán került bemutatásra s alap gondolatát azok értékesítése képezte. A sikerült bemutató után a kipótoltt anyag a budapesti májusi mintavásárra került fel, ahol méltó feltűnést keltett. Nagyon jó volna, ha községeink, ahol értékesítésre való szép képzőművészeti termékek készülnek, összeköttetésbe lépnének a mozgalom apostolával (cime Turda-Torda). _____

Góbéságok.

Hogy lehet meggazdagodni?

Az eset még akkor történt, amikor a *Módúvát* megjárt embe-
reink egy-egy 'acskó arany pénzzel jöttek haza, vagy az ameriká-
saink küldözgették haza a dollárkáikat.

Ambarus bá' es addig lipitorkodott s ténfergett munka nélkül,
hogy a kis hagyatéka lassanként eluszott s nem volt más hátra, mint
valami pénzszerzési forrás után nézni.

Ott hagyta a falut s amint kiszáll a vonatból a nagy város zaja
egész elkábitlja. Azt se tudja merre vegye az útját. Egy jó kedvű úr,
aki szeretett a vidékiekkel eltréfálni, megkérdi, no mi járatban van
itt nálunk atyafi? A barátságos megszólításra Ambarus bá' meg-
mondja őszintén, hogy neki holmi gazdagodási szándékai volnának,
de nem tudja, hogy kell azt kezdeni. Hát az a legkönnyebb, kapja
meg mindjárt a feleletet, csak egy kicsi ész is kell s mindjárt megy
a dolog.

— Hát az vóna es istálom, de hogy kell azt alkalmazni? Ezt
nem tudom én!

— Nézze, a dolog egyszerű. Pl. fizetek magának 1000 leit, ha
megmondja, amit én kérdezek. De ha nem tudja megmondani, úgy
maga guberálja ki a pénzt.

Ambrus bá' hamar kötélnek állt, mert neki semmi reszkirozni
valója nem volt.

— No hát kérdezzen az úr!

— Meg tudná-e mondani, hogy milyen mély a tenger?

— Hát csak ahajt egy kőhajításnyira.

— Igaza van, ördögadta, fogja, megnyerte a pénzt.

— No de azt már csak nem tudja, hogy milyen magas az ég?

— A' csak egy sóhajításnyira van. Hogy honnan tudom? Hát
az anyóstól, mert ő állapította meg, hogy az utolsó sóhajtása az
égbé száll.

A második ezres kifizetése után már nem volt kedve a tréfá-
lódónak folytatni a kérdezést. De most Ambarus bá' állott elő, hogy
most ő is szeretne kérdezni s ha megfelel rá, úgy visszaadja a nye-
reséget, de ha nem, akkor ő kap ugyanannyit. Vagyis dupla vagy
semmi.

— Hát csak arról vóna szó uraság, hogy itt lakik a komám s
meg tudná-e mondani, hogy hol?

— No, de ilyet, mérgeskedik az ur, hát honnét tudnám ki a
kend ijafia s aztán meg, hogy hol lakik? Nagy város ez ám!

— Szóval, nem tudja, akkor tessék csak fizetni, mert így valánk
megalkudva!

Gyulai Pát.

A Székelyföld kutatása.

Székelyföldünk feldolgozásában e nyári szezon alatt résztvettek *Szádeczky Gyula* dr. ny. egyet. tanár, aki a Maros szoros földtani viszonyait kutatta. *Millekker Rezső* dr. a kiváló ázsia kutató úgy a múlt évben, mint az idén is hosszas ideig települési, lakóház és kapu tanulmányokat végzett.

Diószeghy László borosjenői festőművész, elismert lepkész és dr. *Köntzey Gerő* ny. orvos rovargyűjtő munkáikat kiterjesztették a székelyföldre is. az elszármazási helyükre. *Balogh Ernő* dr. geologus szép fényképfelvételeket készített, hogy azokat felnagyítva, közismertté tegye természeti szépségeinket és ritkaságainkat. *Szerkesztőnk* a hargitai érctelepeket tanulmányozta.

Gyallay Domokos, a Magyar Nép szerkesztője Székelyudvarhelyen végzett levéltári kutatásokat készülő munkájához.

Nagyon sok oldalról jött tudakozódás a rovargyűjtésekben való segédkezések dolgában. Ennek a megszervezése is útban van, de, akiknek ebben még gyakorlatuk nincs, úgy célszerű volna, ha egy tervbe vett tanulmányon vennének részt.

Haáz F. Rezső: **Az udvarhelyszéki székely székér.** Ethnográfia 1932. 1. sz. 10—19. 23 képpel.) Mintaszerű részletes ismerletés.

Lațiu N. Victor: **Eruptiv kőzetek a Hargitából** (románul és francia kivonattal a Revista Muzeului Geol. Miner. II. évf. 2. sz. 49—571.) Az erdélyi vulkáni kőzeteknek plagioklász földpátjairól írt részletes s Stanciu professzor módszere szerint végzett mikroszkopi tanulmányok közt jelentékeny helyet foglalnak el a hargitai andezitek is. (Bányai J. gyűjtéséből a következő lelőhelyek adatait közli a szerző: Máréfalva, Madarasi Hargila csúcs, Homoródfürdő, Nyerges tető a madarasi Hargita csúcs közelében). Valamennyi a piroxen andezitek csoportjába tartozik.

Lațiu N. Victor: **Adatok az erdélyi érces telérek ásványtani ismeretéhez.** (Románul és francia kivonattal a Revista Muzeului Geol. Miner. III. évf. 2. sz. 68—96. 1.) A székelyföldi előfordulások közül csak a tölgyesi (Holló) galenit előfordulások mikroszkopi leírását adja, amelyben mint kísérő ásványokat a szfaleritet, kalkopiritet említi egy kvarcos pirites telérben). Nem kaptunk semmiféle adatot az arany és ezüst tartalomra nézve, pedig van ott az is.

Fémkarikával jelzett galamb Gyergyószentmiklóson. Az Alszegben elfogott galamb lábán S K V 30—164 jelzésű fémkarika s az egyik szárnyára kis spárga volt erősítve. (Gyergyó).

Lármafa.

Veszteségeink. A világszerte nagy megdöbbenést keltő római repülő katasztrófa egyik áldozata, az óceánt átrepülő Endresz György mellett *Bitai Gyula* magyar légügyi főfelügyelő, sepsiszentgyörgyi születésű székely testvérünk volt. — *Bakóczy Károlyné Killyéni Erzsébet* jun. 9-én hosszas betegség után elhunyt. A kiváló pedagógus már fiatalon a székelyudvarhelyi leány polg. igazgatója lett s ő is volt az impérium átvételéig. — *Biró Péter* zetelaki birtokos, székely közügyeink lelkes munkása, röviddel utána felesége is elhaltak. *Biró Lajos*, a székelyudvarhelyi róm. kath. főgimnázium igazgatója szüleit gyászolja az elhunytakban. — *Palló Imre* mátsfalvi birtokos hirtelen meghalt. A hasonló nevű népszerű operaénekesünk édesapját vesztette el az elhunytban. — Önkezével vetett véget életének *László József*, a sepsiszentgyörgyi ref. kollegium fiatal tanára. — Az udvarhelyszéken jól ismert 83 éves öreg székely feltaláló, *Oláh János*, Homoródszentmártonban meghalt. — *Böjthy Gábor*, csikmegye utolsó magyar főlevéltárosa, hosszas szenvedés után elhunyt.

A szegedi Hargitaváralja székely község jun. 18-án tartotta évi közgyűlését dr. Balló István elnöklete alatt, amelyet „Székely Est” követelt a következő műsorral: 1. Megnyitót mondott a község bírója, dr. Balló István. 2. Lévyay: Mikes. Szavaltta Tunyogi Csapó János tanár. 3. Székelymókák: Előadta Szent-Iványi Deák Samu. 4. Magyar Ének 1919-ből. Szavaltta Tunyogi Csapó János. 5. Egyveleg induló. Előadta Szent-Iványi Deák Samu szájharmonika művész. Műsor után tánc multság volt.

Attila szobra. A Turáni Társaság kedves álmát valósította meg Lechner Jenő és Füredi Rikárd, Attila emlékművének elkészítésével, mely a nagy uralkodót a Rómától Kináig terjedő hatalmának kifejezésével szimbolizálja. A gipsz model a Társaság budapesti helyiségében bármikor megtekinthető.

S. O. S. jellel a székelyföldi lapjainkban gyakran láttunk felhívást a beteg és keresetképtelen kiváló jó pennájú *Felei Fazekas Bertalan* író (Csiksomlyó-Sumuleu) támogatására. Tehetséges székely testvérünket adományainkkal támogassuk.

Olthévizet jul. 10-én egy irtózatos árvíz mintegy 20 millió lei erejéig károsította meg. Akár pénzbelileg, akár természetbeli adományainkkal segítsük ki bajba jutott testvéreinket!

A kolozsvári Székely Társaság az új vezetőség alatt intenzív kultur munkába kezdett, amelynek a tanujele a sok szép programmos, a székely stílust kihangsúlyozó estély és a magunk megismerése és megismerletése érdekében rendezett előadás sorozat. A jól megszervezett és ügyes vezetés alatt álló osztályok valósággal versenyeznek egymással. Amint halljuk, tervbe van véve egy olyan praktikus munkakörnek a kiépítése, amely a vidékieket hozná kapcsolatba a megszervezett kolozsvári csoporttal.

Reménységeink. Újabbban a következő atyánkfiai nyertek doktori diplomát: *Vargha Lajos* (jog), *Kovács Andor* (orvos) Kézdivásárhelyről, *Balló János* (orvos) Csikszentmártonból, *Takó Kálmán* (orvos) Csikszeredából, *Zsidó Dónát* Kézdivásárhelyről math. fizikai oklevelet szerzett. — *Ürmössy Magdus* és *Bokor Klára* a kolozsvári tanulmányaik és nyilvános szerepléseik után szépen sikerült hangversenyben mutatták be énekművészetüket július 23-án Székelyudvarhelyen.

Nagy István csikszeredai hegedűművész dr. *Boga Lajos*—*Lőrincz Géza*—*Székely László*-val alkotott vonós négyessel tartotta hangversenyét Csikszeredában jul. 11-én.

Biró Áront, a felsőboldogfalviak ref. lelkészét 50 éves lelkészi és házassági évfordulója alkalmával dr. *Makkai Sándor* püspök vetetésével melegen ünnepelték.

György Gábor kászonimpéri és **Kakucs Ferenc** kadiczfalvi plebánosokat most ünnepelték papi felszentelésük 25. évfordulója alkalmával. Szeretettel köszöntjük a kulturális megmozdulásnak fáradhatatlan vezéreit.

Dadayné Nagy Erzsike legutóbbi marosvásárhelyi miniatűrök-ből álló festménykiállításával úgy a magyar, mint a román és német sajtó is általános meglepéssel foglalkozott.

Agelencei Árpádok korabeli templomot a renoválása után aug. 28-án fényes nagy ünnepekkel szentelték fel. A magyar művészet történelem e becses emléke világhírűvé vált régi falfestményeivel. Végtelen nagy sajnálattal láttuk már régen, hogy e fontos műemlék az odavalók nem törődése miatt szinte biztosan halad az elpusztulás felé. Most nemrégén végre a kiváló műtörténészünk K. Sebestyén József buzdítására gróf Kálnoky Hugó és gróf Mikes Ármin jóbarátaikkal teremtették össze a műemlékünk renoválására és megmentésére szükséges összeget. Hála és becsülés gondoskodásukért.

A tordai Magyar Dalkör nyerte el a nagyenyedi kerületi dalosversenyen aug. 21-én egyik első díjat, az ezüst koszorút. Ugyiszintén díjakat nyertek az aranyosgyéresi, egerbegyi és szentmihályi ref. dalárdák, valamint a felvinczi Férfi Dalegylet.

A marosvásárhelyi úszóink országos rekord javításokkal szerepeltek a szept. 4-iki bucurești bajnoki versenyen.

Előfizetés egy évre: 150 Lei. (Tanulók, tanügyiek, papok és nyugdíjasoknak 100 Lei.)
 Pengőben 6 (kedv. 4 P.) — Előfizetések közvetlen a kiadóhivatalba Odorheiu—Székelyudvarhely küldendő, Magyarországiak előfizetését elfogadja a Studium könyvkereskedés Budapesten, Muzeum-körút 21., amely címre a legcélszerűbb a 4041. sz. postatakarékpénztári csekk számlával küldeni a minden postahivatalnál beszerezhető bianco befizetési lapok útján.